

The logo features the number '555' in a stylized, outlined font. The middle '5' is highlighted in orange, while the other two are white. Below the number, the word 'zagadek' is written in a white, lowercase, sans-serif font.

555  
zagadek

---

# o Górach Świętokrzyskich

Cezary Jastrzębski



Projekt okładki: Jan Paluch  
Fotografia autora na okładce: Dorota Jastrzębska  
Fotografia na okładce: Shutterstock  
Adiustacja i korekta: Artur Figarski  
Skład: Artur Figarski

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawca dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawca nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Redaktor prowadzący: Jacek Włodarczyk Book Marketing Research Sp. z o.o.

Helion S.A.  
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice  
tel. 32 230 98 63  
e-mail: redakcja@bezdroza.pl  
www: <https://bezdroza.pl> (księgarnia internetowa, katalog książek)

Drogi Czytelniku!  
Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres  
<https://bezdroza.pl/user/opinie/be5zgs>  
Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

ISBN 978-83-8322-333-9

Wydanie I, 2024

Copyright © Cezary Jastrzębski 2024

Printed in Poland.



# o Górach Świętokrzyskich

Cezary Jastrzębski

Kup książkę

Poleć książkę





## ŚWIĘTOKRZYSKI PARK NARODOWY

Jest jednym z 23 parków narodowych w Polsce. Powstał na *prima aprilis*, w połowie XX w. Tę zagadkę łatwo rozszyfrujemy od razu: 1 kwietnia 1950 r. Formalnie rzecz biorąc (jeśli nie brać pod uwagę parku pienińskiego, który był chroniony wcześniej, ale nie na mocy przepisów prawa obowiązujących po II wojnie światowej), jako drugi w kraju, po Białowieskim PN. Park narodowy to najwyższa forma ochrony przyrody. Prawdziwe sanktuarium przyrody, gdzie wszystko podlega ochronie. ŚPN cechuje się ponadto obecnością dziedzictwa kulturowego, nad wyraz cennego nie tylko dla regionalnej, lecz także dla ogólnopolskiej kultury, na czele z Sanktuarium Drzewa Krzyża Świętego na Łysą, zwanym też Łysą Górą lub Świętym Krzyżem. Nie jest to łatwe współistnienie, ponieważ wymaga wielu kompromisów. Można by nawet zaryzykować tezę, że obie sfery są na siebie skazane. Na razie zajmijmy się sprawami przyrodniczymi. Na symbol kulturowy przyjdzie pora w dalszej części zagadek.

1. Kiedy podjęto starania o utworzenie Świętokrzyskiego Parku Narodowego?
2. Kiedy i o jaki obszar powiększono park?
3. Które walory parku zaliczane są do najcenniejszych?
4. Jakie eksklawy wchodzi w skład parku?
5. Jakie strefy ochrony ścisłej znajdują się w parku?
6. Ile gatunków roślin, zwierząt i grzybów żyje w parku?
7. Jakie szlaki turystyczne udostępniono w parku?
8. W której miejscowości znajduje się siedziba parku?
9. Co jest symbolem parku?
10. Czego dotyczy spór toczący się od kilku lat w sprawie parku?



Góra Chełmowa w Świętokrzyskim Parku Narodowym



Przystanek ścieżki edukacyjnej „Szlakiem kolejki wąskotorowej” na trasie Nowa Słupia – Święta Katarzyna w Świętokrzyskim Parku Narodowym



## OSOBLIWOŚCI REZERWATÓW PRZYRODY

Zaraz po Świętokrzyskim Parku Narodowym rezerваты przyrody są kolejną, najwyższą formą ochrony przyrody. W Górach Świętokrzyskich, z wyjątkiem wodnych i słonoroślowych, występują wszystkie rodzaje rezerwatów: leśne, stepowe, faunistyczne, florystyczne, torfowiskowe, przyrody nieożywionej i krajobrazowe. Podział ten został dokonany ze względu na cel ochrony. Obejmują obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, wyróżniające się wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi. Wiele z nich wyróżnia się w szczególny sposób. Tego właśnie dotyczą najbliższe pytania.

1. Ile rezerwatów przyrody znajduje się na terenie Gór Świętokrzyskich?
2. Który z rezerwatów przyrody ma najmniejszą, a który największą powierzchnię?
3. Który z rezerwatów przyrody jest najstarszy, a który najmłodszy?
4. Które rezerваты noszą imiona znanych badaczy?
5. Gdzie znajduje się jedyny rezerwat stepowy?
6. Gdzie znajduje się jedyny rezerwat florystyczny?
7. Gdzie znajduje się jedyny rezerwat florystyczno-ornitologiczny?
8. Gdzie znajdują się dwa rezerваты krajobrazowe?
9. Gdzie znajdują się dwa rezerваты torfowiskowe?
10. W którym rezerwacie przyrody można chodzić po gołoborzu?



## ŚWIĘTOKRZYSKIE PARKI KRAJOBRAZOWE

W wieloprzestrzennej ochronie przyrody w Górach Świętokrzyskich ważną rolę pełnią parki krajobrazowe, które w tym miejscu dla wygody nazwano świętokrzyskimi, z powodu ich przynależności do tych gór. Z urzędowego punktu widzenia tylko część interesujących nas parków krajobrazowych nazywana jest świętokrzyskimi, ponieważ jeden formalnie wchodzi w skład parków nazywanych nadpilicznymi. Ogólnie jednak znajdują się na terenie Gór Świętokrzyskich i dlatego budzą nasze zainteresowanie. Co w takim razie o nich wiadomo?

1. Jaką rolę pełnią świętokrzyskie parki krajobrazowe?
2. Który park krajobrazowy znajduje się na terenie dwóch województw?
3. Który park krajobrazowy można scharakteryzować słowami: „od torfowiska do Rakowa”?
4. Który park krajobrazowy można scharakteryzować słowami: „od Raju do marmurowego miasta”?
5. Który park krajobrazowy można scharakteryzować słowami: „od doliny wielkiej rzeki do kościoła św. Aleksego”?
6. Który park krajobrazowy można scharakteryzować słowami: „jak w Łysogórach”?
7. Który park krajobrazowy można scharakteryzować słowami: „od tetrapoda do noblisty”?
8. Który park krajobrazowy można scharakteryzować słowami: „od wąwozów do miasta dowcipów”?
9. Dlaczego Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy powstał dopiero w 1996 r., osiem lat po pozostałych parkach?
10. Które parki krajobrazowe mają swoje monografie?



## GATUNKI GÓRSKIE

Jeśli góry, to szukamy potwierdzenia górskiego charakteru terenu. Człowiek poszukuje, a całe królestwa flory, fauny i grzybów nie tyle wybierają sobie góry za miejsce do życia, co są skazane na bytowanie w odpowiednich warunkach. Gdy siedliska się zmieniają, górskie gatunki nie mają szans na rozwój. W górach wypatrujemy osobników, które często są rzadkie lub wymierające i przez to często podlegające ochronie. Bardzo trudno znaleźć i rozpoznać górskie grzyby, dlatego też spróbujemy podać najważniejsze informacje na temat roślin i zwierząt. Z czym kojarzy się nam... Dopasuj fotografię do gatunku.

1. Miesiącznica trwała.
2. Tojad dzióbaty.
3. Liczydło górskie.
4. Żywiec cebulkowy.
5. Wroniec widlasty.
6. Paprotka zwyczajna.
7. Omieg górski.
8. Traszka górska.
9. Pliszka górska.
10. Krzyżodziób świerkowy.

A B



C



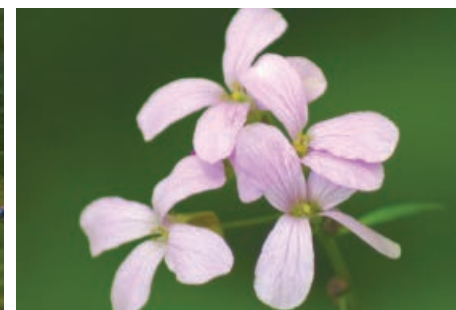
D



E



F



G



H



I



J



## SPIS TREŚCI

SŁOWO OD AUTORA .....	5
-----------------------	---

### PYTANIA

1. DOKĄD SIĘGAJĄ TE GÓRY? .....	8
2. DALEKIE OBSERWACJE .....	10
3. TO GÓRA... ..	12
4. SKOMPLIKOWANA GEOLOGIA .....	16
5. UROKLIWA RZEŻBA TERENU .....	18
6. HEJ, BYSTRA WODA .....	20
7. DIABELSKIE KAMIENIE I BRAMY .....	22
8. JASKINIOWE OTCHŁANIE .....	24
9. PUSZCZA ŚWIĘTOKRZYSKA .....	25
10. ŚWIĘTOKRZYSKI PARK NARODOWY .....	26
11. OSOBLIWOŚCI REZERWATÓW PRZYRODY .....	28
12. ŚWIĘTOKRZYSKIE PARKI KRAJOBRAZOWE .....	29
13. GATUNKI GÓRSKIE .....	30
14. W CIENIU JODŁY I MODRZEWIA .....	32
15. DĄB „BARTEK” .....	33
16. TETRAPOD, PRZEDPOTOPOWE GADY I DINOZAURY .....	34
17. MODLISZKA I JEJ TOWARZYSZE .....	36
18. OD NEANDERTALCZYKA DO KRWICY .....	38
19. DYMARKI ŚWIĘTOKRZYSKIE .....	39

20. WIELKIE PIECE, FRYSZERKI I PUDLINGARNIE .....	40
21. KRUSZCÓŚLEDZENIE .....	42
22. PIĘKNO ZAKŁĘTE W KAMIENIU .....	43
23. INWESTYCJE COP-U .....	44
24. GROŹNY PRZEMYSŁ, CIĘŻARÓWKA „STAR” I TARGI .....	46
25. WŁOŚCI BISKUPIE .....	47
26. MIĘDZY STYLEM ROMAŃSKIM A SOCREALIZMEM .....	48
27. TAJEMNICE ZAMKÓW I PAŁACÓW .....	50
28. W KLASZTORNICH MURACH .....	51
29. ŁYSIEC – ŁYSA GÓRA – ŚWIĘTY KRZYŻ .....	52
30. MIEJSCA KULTU I SANKTUARIA .....	54
31. WOJNY, BITWY I POTYCZKI .....	56
32. W WALCE O NIEPODLEGŁOŚĆ .....	57
33. WOJENNE TRAGEDIE .....	58
34. LEGENDARNI DOWÓDCY .....	59
35. SIENKIEWICZ, ŻEROMSKI I... ..	60
36. ZNANI POLACY .....	62
37. OBCOKRAJOWCY, LECZ NIE OBCY .....	63
38. CO TO ZA MIASTO? .....	64
39. KIELCE MAJĄ TYSIĄC LAT .....	66
40. MUZEUM NARODOWE W KIELCACH W WYJĄTKOWYCH ODSŁONACH ..	68
41. NIECODZIENNE EKSPOZYCJE .....	69
42. W SĄSIEDZTWIE INNEJ WIARY .....	70
43. RAZ NA LUDOWO! .....	71
44. OPOWIEŚCI DZIWNEJ TREŚCI .....	72
45. TRUDNE NAZWY .....	74
46. KORONA GÓR ŚWIĘTOKRZYSKICH .....	75
47. GŁÓWNY SZLAK ŚWIĘTOKRZYSKI IM. EDMUNDA MASSALSKIEGO .....	76

48. JEST MOC! (DLA AKTYWNYCH) .....	77
49. KOMPLEKSY TURYSTYCZNE .....	78
50. POMNIKI HISTORII .....	80

## ODPOWIEDZI

1. DOKĄD SIĘGAJĄ TE GÓRY? .....	84
2. DALEKIE OBSERWACJE .....	89
3. TO GÓRA... .....	92
4. SKOMPLIKOWANA GEOLOGIA .....	93
5. UROKLIWA RZEŻBA TERENU .....	99
6. HEJ, BYSTRA WODA .....	104
7. DIABELSKIE KAMIENIE I BRAMY .....	109
8. JASKINIOWE OTCHŁANIE .....	113
9. PUSZCZA ŚWIĘTOKRZYSKA .....	118
10. ŚWIĘTOKRZYSKI PARK NARODOWY .....	122
11. OSOBLIWOŚCI REZERWATÓW PRZYRODY .....	126
12. ŚWIĘTOKRZYSKIE PARKI KRAJOBRAZOWE .....	130
13. GATUNKI GÓRSKIE .....	135
14. W CIENIU JODŁY I MODRZEWIA .....	138
15. DĄB „BARTEK” .....	142
16. TETRAPOD, GADY PRZEDPOTOPOWE I SKAMIENIAŁOŚCI .....	147
17. MODLISZKA I JEJ TOWARZYSZE .....	152
18. OD NEANDERTALCZYKA DO KRWICY .....	156
19. DYMARKI ŚWIĘTOKRZYSKIE .....	160
20. WIELKIE PIECE, FRYSZERKI I PUDLINGARNIE .....	164
21. KRUSZCOŚLEDZENIE .....	171

22. PIĘKNO ZAKŁĘTE W KAMIENIU .....	175
23. INWESTYCJE COP-U .....	179
24. GROŹNY PRZEMYSŁ, CIĘŻARÓWKA „STAR” I TARGI .....	182
25. WŁOŚCI BISKUPIE .....	186
26. MIĘDZY STYLEM ROMAŃSKIM A SOCREALIZMEM .....	190
27. TAJEMNICE ZAMKÓW I PAŁACÓW .....	194
28. W KLASZTORNYCH MURACH .....	199
29. ŁYSIEC – ŁYSA GÓRA – ŚWIĘTY KRZYŻ .....	204
30. MIEJSCA KULTU I SANKTUARIA .....	209
31. WOJNY, BITWY I POTYCZKI .....	214
32. W WALCE O NIEPODLEGŁOŚĆ .....	218
33. WOJENNE TRAGEDIE .....	223
34. LEGENDARNI DOWÓDCY .....	227
35. SIENKIEWICZ, ŻEROMSKI I... .....	234
36. ZNANI POLACY .....	240
37. OBCOKRAJOWCY, LECZ NIE OBCY .....	244
38. CO TO ZA MIASTO? .....	247
39. KIELCE MAJĄ TYSIĄC LAT .....	254
40. MUZEUM NARODOWE W KIELCACH W WYJĄTKOWYCH ODSŁONACH .....	259
41. NIECODZIENNE EKSPOZYCJE .....	264
42. W SĄSIEDZTWIE INNEJ WIARY .....	268
43. RAZ NA LUDOWO! .....	273
44. OPOWIEŚCI DZIWNEJ TREŚCI .....	277
45. TRUDNE NAZWY .....	281
46. KORONA GÓR ŚWIĘTOKRZYSKICH .....	285
47. GŁÓWNY SZLAK ŚWIĘTOKRZYSKI IM. EDMUNDA MASSALSKIEGO .....	292
48. JEST MOC! (DLA AKTYWNYCH) .....	297
49. KOMPLEKSY TURYSTYCZNE .....	301

50. POMNIKI HISTORII.....	306
POLECANA LITERATURA - WYBÓR.....	311
ŹRÓDŁA ILUSTRACJI.....	321

**Kup książkę**

**Poleć książkę**

**Oceń książkę**



**Księgarnia internetowa**



**Lubię to!  
Nasza społeczność**

# PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

**Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!**  
<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA  
**Helion**



Góry Świętokrzyskie od wieków przyciągają miłośników wszelkich osobliwości. Każdy znajdzie tu coś pasjonującego, od najstarszych na świecie tropów czworonogów, które w Zachełmiu jako pierwsze wyszły na ląd stały, i najsłynniejszego polskiego drzewa, jakim jest dąb „Bartek”, przez głośne wydarzenia historyczne, intrygujące dzieje przemysłu, motywy literackie, tradycje folklorystyczne, świat legend i tajemnice relikwii Drzewa Krzyża Świętego, aż po wyzwajające moc uczuć patriotycznych miejsca pamięci narodowej i zapewniające atrakcyjny wypoczynek kompleksy turystyczne.

Góry Świętokrzyskie to zarówno wyjątkowe przeżycia, jak i szeroka oferta rozrywkowa czy edukacyjna. Odwiedzających ten region z pewnością zaskoczy bogactwo atrakcji, na każdym kroku czekają ich ekscytujące przygody, odprężający relaks i spore zasoby wiedzy. Celem tej książki jest ułatwić poruszanie się w tym labiryncie wrażeń; przywołać motywy niby już znane, ale wymagające ugruntowania i uporządkowania. Przede wszystkim jednak pokazać, że w Górach Świętokrzyskich jest jeszcze wiele do odkrycia.



Sprawdź najnowsze promocje:  
• <http://bezdroza.pl/promocje>  
Przewodniki najchętniej czytane:  
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>  
Zamów informator podróżniczy:  
• <http://bezdroza.pl/newsletter>



ebook dostępny na:  
**ebookpoint**

cenat: 59,90 zł